

Rüyada Tavzîf

Ali Bakkal

Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Rüyaların çoğu Kur'an'da "adgâsü ahlâm" tabir edilen nefsanî ve şeytanî rüyalaradır. Bunların doğru bir tabiri yoktur. Çünkü bunlar hastalık ve hayal mahsulü olan şeylerdir. Sadık rüyalar açık veya kapalı olarak bazı gerçekliklere işaret ederler. Ancak genellikle insanlar kendi rüyalarını tabir edemezler. Bazen rüya o kadar kapalı olur ki onu ancak Hz. Yusuf gibi bir zat yorumlayabilir.

Bediüzzaman, bazen açık bazen kapalı şekilde pek çok sadık rüya görmüştür. Kapalı olan rüyalarını dahi kendisi tabir eder, mânasını anlardı. O, pek çok rüyayı Cenâb-ı Allah'ın kendisi hakkında bir ikazı, bir ihtarı ve bir tavzîfi şeklinde değerlendirmiş, hayatını bu rüyalara göre yönlendirmiştir. "Rüyada Bir Hitâbe" makalesinde anlattığı rüyayı da kendisi hakkında "ilâhî bir tavzîf" olarak kabul etmiştir.

Anahtar Kelimeler

Rüya, sadık rüya, hiss-i kablelvuku, Rüyada bir hitabe, rüyada tavzif, ilham.



Giriş

Rüya, insanla birlikte var olan bir olgudur. İnsan fizyonomisi üzerinde yapılan araştırmalar rüyanın yeme-içme gibi bir ihtiyaç olduğunu göstermiştir. Günümüzde de rüyanın yaşanan olaylarla bir ilişkisinin olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Ancak bu ilişkinin bilimsel yorumu henüz yapılamadığı gibi, daha çok uzun süre yapılamayacağı da anlaşılmaktadır.

İlkel toplumlar yaşanan olaylarla görülen rüyaların ayırt edilmesi hususunda uzun süre tereddüt etmiş ve rüyada görülenlerin uyanıkken yaşa-

Hız. Peygamber
"Mü'minin sadık
rüyası vahyin kırk
altıda biridir."
buyurmakla,
müminler
tarafından
görülen sâdik
rüyaların Cenâb-ı
Allah'ın kullarına
gösterdiği bazı
gerçeklikler
olduğunu
müjdelemiş
olmaktadır.

nanlar kadar gerçek olduğunu düşünmüşlerdir. Eski Mısırlılar, Asurlular ve Yunanlılar'da kâhin büyücülerin en önemli görevlerinden biri rüya yorumlamaktı. Cahiliye devrinde de rüya tâbiri yaygın bir uygulamaydı ve kâhinlerin görevleri arasında bulunuyordu.¹

Rüyaları tıpkı masal ve mitoslar gibi semboller dili olarak niteleyen Erich Fromm, bunun unutulmuş bir dil olduğunu ifade eder. Ona göre insanlık tarihinin en eski eserlerinden olan mitoslarla günlük yaşantının ürünleri olan rüyalar birbirleriyle şaşkırtıcı şekilde benzerlik göstermektedirler. Günümüz insanı onlara gereken değeri vermeyi ve onları bir tecrübe hazinesi olarak görmeyi unutmuştur; bu sebeple onların dilinden anlamamaktadır.² Fromm'un ileri sürdüğü bu görüşün ne kadar doğru olduğunu bilemiyoruz. Ancak Kur'an-ı Kerim'in bize sunduğu birçok gerçeği yansıtmaması en azından onun belli nisbette haklı olduğuna bir işaret sayılabilir.

A. Rüya Çeşitleri

Kur'an-ı Kerim'de gerçekliğe işaret eden pek çok rüya örneklerine yer verildiği gibi, "adgâs-ü ahlâm"³ tabir edilen karışık rüyaların bulunduğu da beyan edilmiştir. Adgâs, "ot demetleri" anlamına gelir. Bu kelimenin "ahlâm" kelimesine izafe edilmesiyle ortaya çıkan "adgâs-ü ahlâm" tabiriyle, "yaşı kurusuna karışmış ot demetleri gibi yenisi eskisine karışmış uyku halleri, hiçbir anlamı olmayan karmakarışık hayaller"⁴ kastedilmektedir. İslâmî literatürde ise üç çeşit rüyadan söz edilmektedir.

1. Rahmânî Rüya

Rüya denildiğinde ilk akla gelen rüya çeşidi budur. Bu tür rüyaya "rüyâyı sâliha" ve "rüyâyı sâdika" da denir. Hz. Peygamber (sav) bu tür rüyaları "mübeşşirât" olarak nitelemiştir. Mübeşşirât "insanın metafizik âlemlerle olan ilişkisi ve oradan aldığı bilgi ve işaretler" anlamına gelir. Resûlullah'a ilk vahiy sadık rüya şeklinde gelmiş, bir ara Kur'anî vahyin kesilmesinden sonra da bu tür vahiy gelmeye devam etmiştir. İlk siyer müellifi Muhammed b. İshâk, Kur'anî vahyin ilk âyetleri olan İkra Sûresi'nin başındaki ilk beş âyetin Resûl-i Ekrem'e uyku halinde iken, yani rüyada vahyedildiğini rivayet eder.⁵

Hız. Peygamber "Mü'minin sadık rüyası vahyin kırk altıda biridir."⁶ buyurmakla, müminler tarafından görülen sâdik rüyaların Cenâb-ı Allah'ın kullarına gösterdiği bazı gerçeklikler olduğunu müjdelemiş olmaktadır. Resûlullah'ın (sav) sabah namazından sonra sahâbîlere "İçinizde rüya gören var mı?" diye sorduğu, varsa tabir ettiği,⁷ zaman zaman da kendi rüyalarını anlattığı ve tabir ettiği yahut ashaptan birine tabir ettirdiği, güzel rüyaların anlatılıp tabir edilmesini hoş karşıladığı, kötü rüyaların anlatılmasını ve tabir edilmesini istemediği belirtilmektedir. Diğer taraftan ashâb-ı kirâm

1. İlyas Çelebi, "Rüya", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA), XXXV, 306.

2. Çelebi, "Rüya", DİA, XXXV, 308.

3. "Karma karışık hayaller." Yusuf, 12/44.

4. Çelebi, "Rüya", DİA, XXXV, 306.

5. Muhammed b. İshâk, *Siretü İbn İshâk (Kitâbüs-Siyer ve'l-megâzî)*, (thk. Süheyl Zekkâr), *Dâru'l-Fikr*, Beyrut, 1978, s. 121.

6. Buhârî, *Tâ'bir*, 5; Tirmizî, *Rü'yâ*, 2-3; İbn Mâce, *Tâ'bir*, 1.

7. Buhârî, *Tâ'bir*, 47; Ebû Dâvûd, *İmân*, 10; Dârimî, *Rü'yâ*, 13.

içinde Hz. Ebû Bekir'in rüyaları doğru bir şekilde tabir ettiği hususunda yaygın bir kanaat vardır. Bazı peygamberler de rüyaları doğru tabir etmekle meşhur olmuşlardır. Hz. Yusuf'a rüya tabirini bizzat Cenâb-ı Allah öğretmişti.⁸ İbrahim, Yakub ve Yusuf da, gördükleri rüyaları tabir ederek bu yorum ışığında hareket eden peygamberlerdendir.⁹

Bediüzzaman Said Nursî "Rüyada Bir Hitâbe" makalesinde anlattığı rüyayı da "rüya-i sâdıka" olarak nitelemiş ve hayatına bu rüya istikametinde yön vermiştir.

Bir kişinin rahmânî rüya görmesi için mutlaka Müslüman olması gerekmez. Kâfir iken de Cenâb-ı Allah bazı kişilere rüyada bazı gerçeklikleri gösterir. Firavun'un ve Mısır hükümdarının gördüğü rüyalar bu kabildendir. Kimileri bu rüyalardan ders almış, kimileri almamıştır.

2. Şeytânî Rüya

Şeytânî rüya, şeytanın aldatması, korkutması ve vesvesesiyle meydana gelen karışık hayaller, düşler ve telkinlerdir. Bunların anlatılması ve yorumlanması tavsiye edilmemiştir. Bu tür rüyalarda gerçeklik bulunmadığı için, bunların tabiri de ister istemez yanlış yorumlara sebebiyet verecektir. Çünkü bunların doğru yorumu yoktur. Hz. Peygamber "Rüya Allah'tan hulm şeytandır."¹⁰ hadisinde "rüya" ifadesiyle rahmânî rüyaya, "hulm" ifadeyle de şeytânî rüyaya işaret etmiştir.

3. Nefsânî Rüya

Nefsânî rüya, nefsin hayal ve kuruntuları, uyku esnasındaki dış etkiler ve günlük meşgalelere ilişkin rüyalar. Aç kimsenin rüyada yiyecek, üşüyenin ateş görmesi bu kabildendir. Bunlarda yaşamla ilgili bazı gerçeklik kırıntıları bulunmakla birlikte, hayata yön veren ve onu metafizik âleme bağlayan önemli bir işaret bulunmaz. Esasen şeytânî rüya ile nefsânî rüya arasında mahiyet itibariyle bir fark yoktur. Sadece birisinin etken unsuru harici, diğerinininki dahilidir.

B. Bediüzzaman'ın Rüya Hakkındaki Görüşleri

Bediüzzaman rüya hakkındaki görüşlerini daha çok Yirmi Sekizinci Mektub'un "Birinci Risale olan Birinci Mesele"sinde açıklamış ve bu risalede bir nevi rüyanın dinî ve felsefî boyutunu ortaya koymuştur. Özet olarak onun bu konudaki görüşleri şöyledir:

a. Birçok âyette, perdeli olarak da olsa rüyada bazı önemli hakikatlerin var olduğuna işaret edilmiştir.¹¹

b. Ehl-i hakikat rüyaya dayanarak hakikatın ortaya çıkarılma çabasına taraftar değildir. Çünkü rüya gerçekte hayırlı şeylere işaret etse bile, bazen görünme şekli itibariyle hakikate aykırı bir tarzda görüldüğünden kötü telakkî edilebilir. Bu da kişiyi ümitsizliğe düşürür, kuvve-i mânevîyesini kırar ve sû-i zan etmesine sebebiyet verir. Birçok rüyanın şekli korkutucu, zararlı ve pis olmakla birlikte tabiri ve mânası güzeldir. Herkes rüyanın şek-

8. Yusuf, 12/6, 21.

9. Yusuf, 12/4-6; es-Sâffât, 37/102.

10. Buhârî, Ta'bir, 3, 4, 10, 14; Müslim, Rüyâ, 2; Tirmizî, Rüyâ, 5.

11. Bediüzzaman Said Nursî, Mektûbât, s. 331.

Bediüzzaman Said Nursî "Rüyada Bir Hitâbe" makalesinde anlattığı rüyayı da "rüya-i sâdıka" olarak nitelemiş ve hayatına bu rüya istikametinde yön vermiştir.

Sadık rüyanın
hem hak
olduğunu, hem de
Hz. Peygamber'in
vazifeleriyle
doğrudan bir
ilişkisi olduğunu
söylemek gerekir.

liyle mânasının hakikati arasında doğru bir ilişki kuramadığı için lüzumsuz yere telâş eder, ümitsizliğe kapılır ve üzülür.¹²

c. Sahih bir hadiste belirtildiği üzere nübüvvetin kırk cüz'ünden bir cüz'ü uykuda sadık rüya şeklinde tezahür ettiğinden, sadık rüyanın hem hak olduğunu, hem de Hz. Peygamber'in vazifeleriyle doğrudan bir ilişkisi olduğunu söylemek gerekir.¹³

d. Rüya üç kısımdır. İki kısmı Kur'ân'da "adgâsü ahlâm" tabir edilen türden olup tabire değmiyor. Bunların mânası varsa da önemi yoktur. Bu tür rüyaların sebebi, ya bedeni veya ruhi bir rahatsızlık, ya da kişinin ruhu üzerinde etkili olan güncel olaylardır. Rahatsızlık veya güncel olayların insan üzerinde bıraktığı tesir sebebiyle kuvve-i hayaliye bunları değiştirerek onlara bambaşka bir şekil verir. Bazen iki sene önce aynı zamanda meydana gelen bir olayı hayal kuvvesi rüya âleminde değişik bir surette tekrar canlandırıp insana hatırlatır.

Rüyanın üçüncü kısmı sadık rüyadır. Bu tür rüyalar vasıtasıyla insanın mahiyetine dercedilmiş olan lâtife-i Rabbâniye, insanın âlem-i şehadetle bağlanan ve o âlemden dolaşan duygularının kapanmasıyla ve durmasıyla, doğrudan doğruya âlem-i gaybı bir ilişki kurar ve o âlemlerle ilişkiye geçecek bir delik açar. O menfezdendir, meydana ortaya çıkmaya hazırlanan olaylara bakar; Levh-i Mahfûz'un cilveleri ve kader mektubunun numûneleri nevinden bir şeye rastlar, bazı gerçek olayları görür. Hayal, o olaylar üzerinde tasarrufta bulunur, onlara şekil elbisesi giydirir. Bu kısım rüyaların da çeşitli türleri ve tabakaları vardır. Bazıları aynen görüldüğü gibi çıkar. İlk vahiy gelmeye başladığı zaman Resûl-i Ekrem'in (sav) gördüğü rüyalar bu kısımdandır. Nitekim bu sıralarda onun gördüğü rüyalar sabahın aydınlığı gibi zâhir, açık ve doğru çıkıyordu. Bazı sadık rüyalarda gerçek, ince bir perde altına gizlenmiş bulunur; bazıları ise kalınca bir perde ile sarılmıştır.¹⁴

e. Sâdık rüyaların işaret ettiği şeylerin başında gaybî haberler gelir. Esasen Cenâb-ı Erhümürrahim'in, gelecekte dünyada olacak olan olayları ve başa gelecek olan hadiseleri açıkça bildirmez. O'nun böyle yapmasında büyük bir rahmet gizlidir. Gaybın gizlenmesinde çok önemli hikmetler bulunduğu için, gaybî şeyleri haber vermekten de yasaklamıştır. Bununla birlikte ya ilham veya ihtar (hatıra getirmek) suretiyle bir emareyi vesile ederek, manevî keşiflerde ve sâdık rüyalarda, bir kısım gaybî hakikatleri ihlas eder. O hakikatlerin hususî suretleri vukuundan sonra bilinir.¹⁵ Bazen Cenâb-ı Allah Resûlü'ne bir rüya göstermiş, bunun gerçek olduğunu da sonradan âyetle bildirmiştir. Fetih Suresi'nin ilk üç âyetinde "And olsun ki Allah, Resûlünün gördüğü rüyanın hak olduğunu tasdik etti..."¹⁶ âyetinde haber verildiği üzere Cenâb-ı Allah Hz. Peygamber'e Mekke'nin fethini rüyasında göstermiş, iki sene sonra, haber verdiği tarzda vuku bulmuştur.¹⁷

f. Sâdık rüya, esasen hiss-i kablelvukuun yani altıncı hiss'in fazlaca gelişmiş şeklinden ibarettir. Hiss-i kablelvuku az veya çok, dar veya geniş olarak

12. Nursi, *Mektûbât*, s. 332.

13. Nursi, *Mektûbât*, s. 332.

14. Nursi, *Mektûbât*, s. 332.

15. Bediüzzaman Said Nursi, *Kastamonu Labikası*, s. 167.

16. *Fetih Suresi*, 48/27.

17. Bediüzzaman Said Nursi, *Lem'alar* (Yedinci Lem'a), s. 35

herkeste bulunur. Hattâ hayvanlarda dahi vardır. Bediüzzaman bu konuda daha ileri giderek bir zaman hiss-i kablelvukuu, zâhirî ve bâtinî meşhur duygulara ilâve olarak, insanda ve hayvanda “sâika” ve “şâika” namıyla, aynen işitme ve görme duygularına benzer şekilde iki farklı hissi ilmen bulduğunu ifade eder. Ehl-i dalâlet ve felsefeciler, şuuren hissedilemeyen bu duygulara, hata ederek, ahmakçasına, “sevk-i tabii” adını vermişlerdir. Hâşâ bunlar, sevk-i tabii değil, tam tersine bir nevi fitrî ilham yoluyla kader-i İlâhî'nin insan ve hayvanı belli bir yöne sevk etmesinden ibarettir. Meselâ, kedi gibi bazı hayvanlar, gözü kör olduğu zaman, kaderin bu tür sevkıyla gider, gözüne ilâç olan bir otu bulur, gözüne sürer, iyi olur. Hem yeryüzünün sağlık memurları hükmünde ve kendiliğinden ölen hayvanların cenazelerini kaldırmakla görevli kartal gibi et yiyen kuşlara, bir günlük mesafeden, bir hayvan ölüsünün varlığı, o sevk-i kaderî ile ve o hiss-i kablelvuku ilhamıyla ve o sâika-i ilâhî ile bildirilir; onlar da bu ölü hayvanı bulurlar. Hem yeni dünyaya gelmiş bir arı yavrusu, yaşı bir gün iken, havada bir günlük mesafeye gider, izini kaybetmeden o sevk-i kaderî ile ve o sâika ilhamıyla döner, yuvasına girer. Hattâ, herkesin başına birçok sefer geldiği gibi, birisinden bahsederken, âniden kapı açılır, hiç tahmin edilmediği halde kendisinden bahsedilen adam gelir. Demek bir hiss-i kablelvuku ile, lâtife-i Rabbâniye, icmâlen o adamın geleceğini hisseder. Fakat akıl onun geleceğini şuurlu olarak bilemediği için kişi bilerek değilse de ihtiyarı olmaksızın hiss-i kablelvukû onu bu adamdan bahsetmeye sevk eder. Feraset konusunda uzman olanlar, bazen bu tür bilginin keramet sûretinde geldiğini belirtmişlerdir. Bediüzzaman bir zaman kendisinde de bu hassasiyetin fazlaca bulunduğunu ve bu hâli bir düstur içine almak istediğini, fakat tam olarak bunu yapmaya muktedir olamadığını ifade eder. Sâlih insanlarda, özellikle velilerde bu hiss-i kablelvuku fazla inkişaf eder, kerametkârâne neticeler gösterir. Sıradan halktan insanlar için dahi bir nevi velâyete mazhariyet vardır ki, sâdik rüyalarda evliyâ gibi, gaybî ve gelecekle ilgili bazı şeyleri görürler. Uyku, sıradan insanlar için sadık rüya bakımından bir çeşit velâyet mertebesi hükmünde olduğu gibi, bütün insanlar için de, gayet güzel ve muhteşem bir Rabbânî sinemanın seyrangâhıdır. Güzel ahlâklı olan güzel düşünür. Güzel düşünen, güzel levhaları görür. Kötü ahlâklı olan, kötü şeyleri düşündüğünden, fena levhaları görür. Hem herkes için, görünen âlem içinde gayb âlemine bakan bir penceredir. Hem mukayyet ve fâni insanlar için, saha-i itlak bir meydan ve bir nevi bekaya mazhar ve mazi ve müstakbel, hâl hükmünde bir temâşâgâhtır. Hem hayatın zorlukları altında ezilen ve meşakkat çeken canlıların istirahatgâhıdır. İşte bu gibi sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm, “Uykunuzu bir istirahat kıldık.”¹⁸ ve benzeri âyetlerle uyku gerçeği hakkında önemli dersler veriyor.¹⁹

f. Güzel düşünceler ve gündüz yapılan zikirler gece rüyada güzel şeyler görülmesine vesile olur. Meselâ insan gündüz uyanık iken güzel bir söz söyler; karşılığını bâzan rüyâda güzel bir elma şeklinde yer. Gündüz söylenen çirkin bir söz, gece rüyada acı bir şey sûretinde yutturulur. Adam gyibet eder; Allah ona bunun karşılığını rüyâda murdar bir et sûretinde yedirir. Şu

Sıradan halktan insanlar için dahi bir nevi velâyete mazhariyet vardır ki, sâdik rüyalarda evliyâ gibi, gaybî ve gelecekle ilgili bazı şeyleri görürler. Uyku, sıradan insanlar için sadık rüya bakımından bir çeşit velâyet mertebesi hükmünde olduğu gibi, bütün insanlar için de, gayet güzel ve muhteşem bir Rabbânî sinemanın seyrangâhıdır.

18. *Nebe' Süresi*, 78/9.

19. *Nursî, Mektûbât*, s. 334.

Bediüzzaman
kendi rüyalarını
tabir edebildiği
gibi, pek çok
nur talebesinin
rüyasını da tabir
etmiştir. Bunların
bazılarına Risale-i
Nur Külliyyatı'nda
da yer verilmiştir.

dünya uykusunda söylenen güzel sözlerin ve çirkin sözlerin karşılıklarının gerçek uyanıklık âlemi olan ahirette meyveler sûretinde yenmesi de uzak görülmemelidir.²⁰

g. Rüyadaki adam kendi rüyasını tabir edemediği gibi, ehl-i keşif ve şuhûd dahi kendi rüyalarını tabir edemezler. Onların gördükleri rüyaları tabir edecek olan kişiler “asfiya” denilen veraset-i nübüvvet muhakkikleridir. Elbette ehl-i şuhûd, asfiya makamına çıktıkları zaman, kitap ve sünnetin irşadıyla yanlışlarını anlarlar, tashih ederler, hem etmişler.²¹

Bediüzzaman bu hususa örnek olarak şu olayı verir: Bir zaman ehl-i kalb iki çoban varmış. Ağaç kâsesine süt sağıp yanlarına bırakmışlardı. Kaval tabir ettikleri düdüklerini de o süt kâsesi üzerine uzatmışlardı. Birisi “Uykum geldi” deyip yatar. Uykuda bir zaman kalır. Ötekisi yatana dikkat eder. Bakar ki, sinek gibi bir şey, yatanın burnundan çıkıp süt kâsesine bakıyor ve sonra kaval içine girer, öbür ucundan çıkar, gider, bir geven altındaki deliğe girip kaybolur. Bir zaman sonra yine o şey döner, yine kavaldan geçer, yatanın burnuna girer; o da uyanır. Arkadaşı “Allah hayır etsin, ne oldu?” der ve o da şöyle anlatır: “Sütten bir deniz gördüm. Üstünde acip bir köprü uzanmış. O köprünün üstü kapalı, pencere idi. Ben o köprüden geçtim. Bir meşelik gördüm ki, başları hep sivri. Onun altında bir mağara gördüm, içine girdim, altın dolu bir hazine gördüm. Acaba tabiri nedir?” Uyanık arkadaşı dedi: “Gördüğün süt denizi, şu ağaç çanaktır. O köprü de şu kavalımızdır. O başı sivri meşelik de şu gevenlerdir. O mağara da şu küçük deliktir. Kazmayı getir, sana hazineyi de göstereceğim.” Kazmayı getirir. O gevenin altını kazarlar, ikisini de dünyada mesut edecek altınları bulurlar.²²

Bediüzzaman rüyanın kendisi için çok önemli olduğunu şu sözleriyle açıklar: “Rüya-yı sadıka benim için hakkalyakîn derecesine gelmiş ve pek çok tecrübâtımla kader-i ilâhînin her şeye muhîr olduğuna bir hüccet-i kâti’ hükmüne geçmiştir. Evet, bu rüyalar, benim için, hususan bu birkaç sene zarfında o dereceye gelmiştir ki, meselâ yarın başıma gelecek en küçük hadisat ve en ehemmiyetsiz muamelât ve hattâ en âdi muhaverat yazılı olduğunu ve daha gelmeden muayyen olduğunu; ve gecede onları görmekle, dilimle değil, gözümle okuduğum bana katî olmuştur. Bir değil, yüz değil, belki bin defa, gecede, hiç düşünmediğim halde gördüğüm bazı adamlar veyahut söylediğim meseleler, o gecenin gündüzünde, az bir tabirle aynen çıkıyor.”²³

Bediüzzaman kendi rüyalarını tabir edebildiği gibi, pek çok nur talebesinin rüyasını da tabir etmiştir. Bunların bazılarına Risale-i Nur Külliyyatı'nda da yer verilmiştir.

C. Rüyanın Fonksiyonları

Rüyaların fonksiyonları derken daha çok Rahmanî rüyaların fonksiyonlarından bahsediyoruz. Nefsanî ve Şeytanî rüyalar grift ve karışık olduklarından bunların doğru bir tabiri de olmaz. Rahmanî rüyalarda dünyevî ve

20. Bediüzzaman Said Nursî, *Sözler* (Mirac Risalesi), s. 533.

21. Nursî, *Mektûbât*, s. 82.

22. Nursî, *Mektûbât* (On Sekizinci Mektup), s. 82-83.

23. Nursî, *Mektûbât*, s. 334.

uhrevî, ferdî ve toplumsal, geçmiş ve gelecekle ilgili her türlü işaret bulunur. Genel olarak bu rüyalar bir “haber verme” işlevi görür. Bununla birlikte rahmanî rüyaların işlevi sadece kuru bir “haber verme”den ibaret değildir. Allah Teâlâ rüyalar vasıtasıyla bir şeyi haber verirken, bu vesileyle onları belli şeye sevk etmeyi murad etmiştir. O’nun bu rüyaları göstermedeki maksadı kulunu ya bir konuda ikaz veya bir şeye hazırlama (ihzâr) ya da bir görevlendirmedir (tavzîf). Esasen bunları tam olarak birbirinden ayırmak mümkün olmamakla birlikte, maksad itibarıyla ana hatlarıyla böyle bir ayırım yapılabilir.

Rüyayı gören kişinin kendisi bazen işareti anlar, bazen de iyi bir tabircinin yorumuna ihtiyaç duyar. Zamanında tabiri yapılamayan bazı rüyaların mahiyeti ise iş isten geçtikten sonra anlaşılır. Burada bazı alanlarda rüyanın gerçekliklerle nasıl bir ilişkisi olduğunu örnekleriyle ortaya koymaya çalışacağız:

1. Ölümü ve şehitliği haber vermesi

Rüyada en çok görülen şeylerden birisi kişinin belli bir sebeple vefat edeceğine dair işaretlerdir. İnsanlar bu durumu ölümden önce Cenâb-ı Allah’ın kendilerine bir ikazı veya müjdesi olarak algılamalıdır.

Tufeyl b. Amr, Yemenli Ezd kabilesinin Devs boyunun ileri gelenlerinden. Müslüman olmadan önce cömertliği ve şairliğiyle tanınan bir kişiydi. Hicretten önce Müslümanların muhasara altında buldukları dönemde Yemen’den Mekke’ye geldi. Müşrikler ona Hz. Peygamber’i kesinlikle dinlememesi yönünde tavsiyelerde bulundu ise de, Resûlullah’ı Kur’an okurken gördüğü zaman onu dinledi ve Müslüman oldu. Yemen’e döndüğünde kabilesinin Müslüman olması için çalıştı ve büyük ölçüde bunda muvaffak oldu.

Hicretin 7. (628) yılında aralarında Ebû Hüreyre’nin bulunduğu yaklaşık seksen hanelik bir kabile Hz. Peygamber’i ziyaret etmek üzere Medine’ye geldi. Resûl-i Ekrem’in savaş için Hayber’de bulunduğunu öğrenince doğru oraya gittiler. Hz. Peygamber, hicretin 8. senenin Şevval ayında (Ocak 630) Huneyn savaşından hemen sonra Taif üzerine yürüdüğü esnada, Tufeyl’e de burada bulunan Zül-Keffeyn putunun imhası görevini verdi; o bu görevi layıkıyla yerine getirdi.

Tufeyl, Hz. Ebû Bekir zamanında dinden dönenlere karşı yapılan savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterdi. Yemâne savaşına giderken gördüğü bir rüyayı “Başımın tıraş edilmesi boynumun vurulmasıdır, ağzımdan kuşun çıkması ruhumun bedenimden ayrılmasıdır”²⁴ şeklinde yorumladı. Nitekim kaynaklarda kendisinin Yemâne Savaşı’nda şehid düştüğü kaydedilmiştir.

Bugün de birçok kişiden, ölen bazı kişilerin öleceklerini rüyalarında gördüklerini ve bundan kısa bir süre sonra da öldüklerine dair pek çok hikaye dinleyebiliriz.

2. Evliliği işaret etmesi

Hz. Peygamber’in eşlerinden olan Safiyye’nin babası Benî Nadîr’in reisi

Rahmanî rüyaların işlevi sadece kuru bir “haber verme”den ibaret değildir. Allah Teâlâ rüyalar vasıtasıyla bir şeyi haber verirken, bu vesileyle onları belli şeye sevk etmeyi murad etmiştir.

24. İbn Hişâm, II, 25; Yusuf Şevki Yavuz, Rüh, DİA, XXXV, 188.

*Cenâb-ı Allah
Safiyye'ye
gösterdiği rüya
ile hem gelecekte
meydana gelecek
olan evliliği haber
vermiş, hem de
onu bu evliliğe
hazırlamıştır.*

Huyey b. Ahtab'tı. Önce Benî Nadîr'in ileri gelenlerinden Sellâm b. Mişkem ile, ondan boşanınca bir kumandan olan Kinâne b. Rebi' ile evlendi. Benî Nadîr kabilesi Medine'den sürülünce Hayber'e yerleşmişlerdi. Hayber fethinde Safiyye'nin kocası öldürüldü, kendisi de esir alındı. Safiyye'nin İslâmiyet'i kabul etmesi üzerine Hz. Peygamber kendisini azat etti ve azatlık bedelini mehir olarak saymak suretiyle onunla evlendi. Resûl-i Ekrem onunla evlendiği gün yüzünde bir morluk olduğunu gördü ve bunun sebebini sordu. Safiyye de rüyasında Medine tarafından gelen ayın kucağına düştüğünü görünce, rüyasını yeni evlendikleri kocasına (veya babasına) anlattığını, onun da "Sen Hicaz hükümdarı Muhammed'e varmak istiyorsun?" diyerek kendisine tokat attığını söylemiştir.²⁵ Cenâb-ı Allah Safiyye'ye gösterdiği rüya ile hem gelecekte meydana gelecek olan evliliği haber vermiş, hem de onu bu evliliğe hazırlamıştır.

3. Hz. Yusuf'un Hikâyesi

Yusuf Aleyhisselam Züleyha'nın oyunları sonucu Mısır zindanlarında yatarken bir gün kral "Ben, rüyamda yedi cılız ineğin yedi semiz ineği yediğini ve ayrıca yedi yeşil başakla yedi kuru başak gördüm" dedi. Bu rüyasında bir hikmet olduğunu anlayan kral, kâhinleri çağırttı. Onlara "Siz rüya tabir edebiliyorsanız, benim de rüyamı tabir edin!" dedi. Onlar "Bu gördüğün karmakarışık hayallerdir; biz bu tür rüyaların tabirini bilenlerden değiliz." dediler.

O sırada Hz. Yusuf'un zindandaki iki arkadaşından ölmekten kurtulana da oradaydı. Yıllar sonra bu olay sebebiyle Yusuf'u hatırladı. "Ben size onun tabirini yapacak birini biliyorum; beni hemen zindana götürün" dedi. Zindana gidince, "Ey Yusuf! Ey doğru sözlü zat! Kralın rüyada gördüğü yedi zayıf ineğin yedi semiz ineği yemesi ve yedi yeşil başakla yedi kuru başak hakkında bilgi ver. Ümid ederim ki insanlara senin vereceğin isabetli cevapla dönerim. Bu şekilde belki onlar da senin değerini anlar ve bilirler." dedi. Yusuf rüyayı şöyle tabir etti: "Âdetiniz vechile yedi yıl ekin ekmeye devam edin. Yiyeceğiniz az bir miktarın dışında, biçtiklerinizi başağında saklayınız. Sonra bunun ardından yedi kurak yıl gelecek. Tohumluk için saklayacağınız az bir miktar hariç olmak üzere, önceden biriktirdiklerinizi yiyip götüreceksiniz. Sonra bunun ardından öyle bir yıl gelecek ki insanlar o sene yağmura kavuşacaklar, üzüm ve zeytin gibi mahsullerini sıkıp bunlardan faydalanacaklar."

Yusuf'un bu tabirini duyan Mısır kralı "Onu bana getirin!" dedi. Bu haberi vermek üzere elçi kendisine geldiğinde "Efendine geri dön! Ellerini kesen o kadınların maksatları ne idi, onu kendisine sor bakalım! Şüphe yok ki benim Rabbim, onların fendini hakkıyla bilendir." deyip suçsuzluğu ortaya çıkmadan zindandan çıkmak istemedi. Sonra kral o kadınları topladı. "Yusuf'tan murad almak istediğiniz zaman derdiniz neydi?" diye sordu. Kadınlar, "Haşa! Allah için, biz onun hakkında bir kötülük bilmiyoruz." diye cevap verdiler. Aziz'in karısı da "Şimdi hak ortaya çıktı. Onun nefsinden ben murad almak istemişim. Fakat öyle bir şey olmadı. O, şeksiz şüphesiz doğru söyleyenlerdendir." dedi.

Elçi gelip bu kesin itirafı naklettikten sonra Yusuf dedi ki: “Benim bu itirafı gerekli görmem, Aziz’in giyabında kendisine hakikaten hâinlik etmediğimi ve Allah’ın hâinlerin hilesini muvaffakiyete erdirmeyeceğini, onun bilmesi içindi. Bununla birlikte ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü muhakkak ki nefis olanca şiddetiyle kötülüğü emreder. Meğer ki, Rabbimin esirgemiş bulunduğu bir nefis ola. Zira Rabbim çok yarlıgayıcı ve çok esirgeyicidir.”

Kral “Onu bana getirin; kendisini müsteşar yapayım!” dedi. Kendisine getirildiğinde de Yusuf’a “Sen, bugünden itibaren bizim katımızda önemli bir mevkie sahipsın ve benim emîn bir müsteşarımsın.” dedi. Yusuf bundan daha ötesini isteyerek “Beni, memleketin hazineleri üzerine memur et. Çünkü ben onları iyice korumaya muktedir ve bütün tasarruf şekillerine vakıfım.” dedi. Kral da onu Maliye Bakanı yaptı. İşte Allah Yusuf’a böyle bir makam ve şeref vermişti.²⁶

4. Rüyada Tavzîf

Resûl-i Ekrem’in vefatıyla birlikte peygamberlik sona ermiştir. Artık hiç kimsenin vahiy yoluyla Cenâb-ı Allah’tan kesin bir bilgi alma imkânı yoktur; kesin bir görevlendirme de yoktur. Ancak ilham yolu herkes için, hatta hayvanlar için dahi açıktır. Sâdık rüya da bir çeşit ilhamdır. Cenâb-ı Allah bu yolla bazı kişileri ikaz veya irşad eder. Bazı kişilere görev yükler. Bu görevi peygamberlere yüklenen görev gibi algılamak çok yanlış olur. Fakat bazen rüya o kadar açık olur ki, rüyayı gören burada kendisine bir görev yüklendiğini açık ve net olarak anlar. Nureddin Zengî’nin 1162 yılında gördüğü şu rüya bu kabildendir:

On ikinci asırda Haçlı seferlerinin en şiddetli şekliyle devam ettiği yıllarda Suriye Atabeki Nureddin Zengî rüyasında Hz. Peygamber’i (sav) görür. Resûlullah üç adamı kendisine göstererek, “Nureddin! Bu adamlardan beni kurtar!” diye emreder. Yatağından fırlayan Sultan, “Bu rüyâ doğru bir rüyâdır. Resûlullah tehlikede.” diye düşünerek, sabahı beklemeden, yanına sâdık adamlarından yirmi kişi alarak ve çok süratle giderek on altı günde Medine-i Münevver’e varır. Halk, Sultan’ın bu ani ziyaretine hem sevinir, hem de şaşar. Ertesi günü, genç-ihtiyar, kadın-erkek bütün şehir halkının, önünden geçmesini ve halka bizzat eli ile hediye dağıtacağını ilân eder. Herkes gelip geçerler.

Sultan geçenler arasında rüyâda kendisine gösterilen adamları göremez. “Buraya gelmeyen kimse kaldı mı?” diye şehrin valisine sorar. O da Resûl-i Ekrem’in kabrinin bulunduğu yere yakın bir evde oturan üç Mağriblinin gelmediğini söyler. Sultan derhal o üç kişiyi zorla getirtir. Görür ki, bu adamlar rüyâda kendisine gösterilen üç kişidir. Derhal bunları tevkif ettirir.

Sultan maiyeti ile beraber bu eve gider ve eve girince görürler ki, evin içinde büyük bir tünel kazılmış ve tünelin ucu da Ravza-i Mutahhara’ya iyice yaklaşmıştır. Mağriblileri muayene ettirir. Suçluların sünnetsiz ve hıristiyan oldukları ortaya çıkar. Bunlar sorguya çekilince ifadelerinde; “Bizler Hıristiyanız; yeraltından Peygamberin kabrine girip naaşını çalıp Avrupa’ya götürcektik.” derler.

Sâdık rüya da bir çeşit ilhamdır. Cenâb-ı Allah bu yolla bazı kişileri ikaz veya irşad eder. Bazı kişilere görev yükler. Bu görevi peygamberlere yüklenen görev gibi algılamak çok yanlış olur.

26. Yusuf, 12/43-56.

Bediüzzaman
bu rüyayı
kendi adına bir
"görevlendirme
belgesi" gibi
mütalaa etmiş,
82 küsur yaşında
vefat edinceye
kadar bu "belge"
istikametinde
iman hizmeti
için her türlü
fedakârlığa
katlanmıştır.

Sultan Nureddin Zengî bundan sonra böyle hainler zarar vermesinler diye, Ravza-i Mutahhara'nın etrafına su çıkıncaya kadar hendek kazdırır. Bu hendek epeyce geniş olarak yapılır. Buraya kalay eritilip dökülerek kalın bir duvar haline getirilir. Böylece Ravza-i Mutahhara emniyet altına alınmış olur.²⁷

D. Bediüzzaman ve Rüyada Tavzif

Bediüzzaman Birinci Dünya Savaşı'nın beşinci yılında 1919'un Eylül ayında gördüğü bir rüyayı "Rüyada Bir Hitâbe" başlığı altında makale olarak yayımlamıştır. Hiç şüphesiz onun bu makalesi, o günün Osmanlı coğrafyasında yaşayan İslâm toplumunun yaşadığı üzücü olayları yorumlamanın çok ötesinde, İslâm toplumunun geleceğine dair ümit aşıl原因 bir yol haritası mahiyetindedir. Bununla beraber biz bu makaleyi bu zengin muhtevası itibarıyla değil, bir rüya olarak Bediüzzaman'ın bundan ne gibi bir anlam çıkardığı üzerinde duracağız. Bu durumda mezkûr rüyayı müstakil olarak değil, benzeri diğer rüyalarla birlikte ele almak gerekir.

Bediüzzaman bu rüyayı kendi adına bir "görevlendirme belgesi" gibi mütalaa etmiş, 82 küsur yaşında vefat edinceye kadar bu "belge" istikametinde iman hizmeti için her türlü fedakârlığa katlanmıştır. Ancak onun kendisini "görevli" hissetmesi sadece bu rüyaya bağlı değildir. Bundan önce de tavzif niteliğinde bazı rüyalar görmüştür. Bunların en önemlileri şunlardır:

1. Yarım Kalan Tahsilini Tamamlamak Üzere Tekrar Medresenin Yolunu Tutması

Bediüzzaman Said Nursî, 1887 yılında Tağ köyünde Molla Muhammed Emin Efendi'nin medresesinde okurken küçük bir söze dayanamayıp buradan ayrılır ve kendi köyü olan Nurs'a döner. Nurs'ta medrese bulunmadığından bir müddet sonra Pirmis köyüne, sonra da Hizan şeyhinin yaylasına gider. Tahakküme tahammülsüzlüğü sebebiyle buradaki dört talebe ile anlaşamaz ve buradan da ayrılır. Önce Nurs'ine gelir; burada bir müddet kaldıktan sonra Hizan'a döner. Daha sonra medrese hayatını terk ederek, babasının yanına gelir ve bahara kadar evinde kalır. Aradan bir yıl geçmiştir (1888). O sırada şöyle bir rüya görür: Kıyamet kopmuş, yeniden dirilen insanlar mahşer meydanına sevk edilmişlerdir. O sırada Molla Said, Hz. Peygamber'i (sav) nasıl ziyaret edebileceğini düşünür. Nihayet Sırat Köprüsü'nün başına gidip durmak hatırına gelir. "Herkes oradan geçer, ben de orada beklerim" der ve Sırat Köprüsü'nün başına gider. Bütün peygamberleri birer birer ziyaret eder; Resûl-i Ekrem'i de ziyarete mazhar olunca uyanır. Molla Said, Hz. Peygamber'den (sav) ilim talebinde bulunmasına karşılık, Resûl-i Ekrem (sav) ümmetinden sual sormamak şartıyla Kur'an ilminin kendisine öğretileceğini müjdelemiştir.²⁸

Bediüzzaman bu rüyayı ilim tahsili konusunda Hz. Peygamber'in kendisine bir ikazı olarak değerlendirir ve tahsiline devam etmek için babasından izin alarak Arvas nahiyesine gider. Daha küçüklüğünde yüksek bir ilmî mevkii ihraz eden Bediüzzaman Hz. Peygamber'in kendisine şart koştuğu üzere hiç kimseye soru sormamıştır. 1908 yılında İstanbul'a gidip Şekerci Han'da ikamet etmeye başladığında "Her suale cevap verilir, fakat sual sorulmaz" diye ilan etmiştir.

27. <http://kitap.mollacami.com/kissalar/konu-3373.htm> (09.10.1014).

28. Bediüzzaman Said Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 29-30.

2. Mustafa Paşa'yı Namaz Kılmaya Davet Etmesi

Bediüzzaman 1894 yılında Tillo'ya giderek Kubbe-i Hâsiye'ye kapanıp Kâmus-i Okyanus'u ezberlemeyi sürdürdüğü günlerde bir gece rüyasında Şeyh Abdülkâdir-i Geylanî'yi (k.s.) görür. Abdülkâdir-i Geylanî (k.s.) kendisine hitaben şöyle der: "Molla Said! Mîran aşîreti reisi Mustafa Paşa'ya gidiniz ve kendisini doğru yola davet ediniz; yaptığı zulümden vazgeçerek, ona namaz kılmasını ve doğru işler yapmasını tavsiye ediniz. Aksi takdirde öldürünüz."

Bediüzzaman bu rüyayı bir tavzif (görevlendirme) olarak telakkî eder, vakit kaybetmeden yol hazırlığını yaparak Mîran aşîretine doğru hareket eder; doğruca Mustafa Paşa'nın çadırına girer. Paşa orada bulunmadığından, biraz istirahat eder. Sonra Mustafa Paşa içeri girer. Orada hazır olanların hepsi ayağa kalktıkları halde, Molla Said yerinden bile kıımıldamaz. Paşa'nın nazar-ı dikkatini celb edince, aşîret binbaşlarından Fettah Bey'den bu kişinin kim olduğunu sorar. Fettah Bey, meşhur Molla Said olduğunu söyler. Halbuki Paşa ulemadan hiç hoşlanmazdı. Molla Said'in bu davranışı karşısında fazlasıyla kızmış olmakla birlikte, kızgınlığını gizlemeye çalıştı. Kendisine niçin buraya geldiğini sorunca, Molla Said cevaben, "Seni hidayete getirmeye geldim; ya zulmü terk edip namazını kılacaksın veyahut seni öldüreceğim." demesi üzerine Paşa hiddetlenerek dışarı çıkar. Biraz dolaştıktan sonra yine çadıra girip Molla Said'e niçin geldiğini sorar. Molla Said, "Sana söyledim ya, onun için geldim" der. Mustafa Paşa, çadırın direğinde asılı bulunan Said'in kılıncına işaret ederek, "Bu pis kılınçla mı?" der. Bediüzzaman, "Kılınç kesmez, el keser" şeklinde cevap verir. Mustafa Paşa tekrar dışarıya çıkar, biraz gezindikten sonra içeriye girer. Bediüzzaman'a: "Benim Cezîre'de çok âlimlerim var; eğer hepsini ilzam edebilirsen senin dediğini yaparım, eğer ilzam edemezsen seni Fırat Nehri'ne atarım." der. Molla Said, "Bütün ulemayı ilzam etmek benim haddim olmadığı gibi, beni de nehre atmak senin haddin değildir. Fakat, ulemaya cevap verince sizden bir şey isterim ki; o da mavzer tüfeğidir. Şayet sözünde durmazsan, seni onunla öldüreceğim" der. Bu konuşmadan sonra atlara binerek Paşa ile birlikte Cezîre'ye giderler.

Bani Hanı denilen yere gelince, yorgunluğundan Molla Said orada biraz yatar. Uykudan uyanır uyanmaz, etrafında bütün Cezîre âlimlerinin kitapları ellerinde beklediklerini görür. Biraz görüştükten sonra çay ikram edilir. Cezîre âlimleri, Molla Said'in şöhretini işittikleri için, şaşkın ve hayran bir vaziyette, çaylarını bile unutarak, Molla Said'in soru sormasını beklerler. Molla Said ise kendi çayını içtikten sonra dalgın dalgın karşısında bulunan bir-iki âlimin çayını da içer; onlar fark edemezler. Mustafa Paşa, hocalara hitaben: "Ben okumuş değilim; fakat, Molla Said ile mücadelenizde mağlûp olacağınızı şimdi anlıyorum. Zira, bakıyorum ki siz düşünmekten çaylarınızı unuttuğunuz halde, Molla Said kendi çayını içtikten başka, iki-üç bardak da sizin çayınızı içti." Bunun üzerine, biraz latife ettikten sonra, Molla Said bu âlimlere karşı, "Efendiler, bendeniz vadetmişim, hiç kimseye sual sormam. Binaenaleyh, suallerinize cevap vermeye hazırım" der.

Bu hocalar kırk kadar soru sorarlar. Tamamını cevapladıktan sonra, her nasılsa, Molla Said bir sorunu cevabını yanlış söylediği halde, karşı-

Bediüzzaman bu rüyayı bir tavzif (görevlendirme) olarak telakkî eder, vakit kaybetmeden yol hazırlığını yaparak Mîran aşîretine doğru hareket eder.

Bediüzzaman
bu rüyayı
da bir tavzif
(görevlendirme)
sayar. Rüyadan
sonra Kur'ân'ın
i'cazını ortaya
koymak için
altmış ciltlik bir
tefsir yazmaya
karar verir
ve Birinci
Dünya Savaşı
başlamasına
(1914) rağmen
bu tefsirini telif
etmeye devam
eder.

sındakiler doğru telakkî ederek tasdik etmişlerdi. Meclis dağılınca Molla Said hatırlar, hemen arkalarından koşarak, “Affedersiniz, bir sualin cevabını yanlış söylediğim halde, farkına varmadınız.” diyerek, cevabını tashih eder. Hocalar ise “İşte şimdi hakkıyla bizi tam ilzam ettiniz.” derler. Sonra, o hocalardan bir kısmı Molla Said'den ders almaya başlar. Mustafa Paşa söz verdiği mavzer tüfeğini hediye eder ve namaz kılmaya başlar.²⁹ Böylece görev yerine getirilmiş olur.

3. Şeyh Mehmed Küfrevî'yi Ziyarete Gitmesi

Bir gün bir kişi yalandan Bitlis meşâyihinden Şeyh Mehmed Küfrevî'nin kendilerine beddua ettiğini söyler. Bunun üzerine Bediüzzaman Şeyh Küfrevî'yi ziyarete gider. Şeyh Küfrevî, Molla Said'e iltifatta bulunur ve teberrüken ona bir ders verir. Molla Said'in en son aldığı ders bu olmuştur.

Bir gece Molla Said, rüyasında Şeyh Mehmed Küfrevî'yi görür. Kendisine hitaben, “Molla Said, gel beni ziyaret et; gideceğim.” demesi üzerine hemen gider kendisini ziyaret eder. Fakat şeyh uçup gider. Bediüzzaman uyanır. Saate bakar, saat gecenin yedisidir. Tekrar yatar. Sabahleyin Şeyhin hanesinden matem seslerinin yükseldiğini işitir. Oraya gider ve Şeyh Hazretlerinin gece saat yedide vefat ettiğini haber alır mahzun olarak geriye döner.³⁰

4. Ararat Dağı Rüyası

Birinci Dünya Savaşı başlarında (1914) Bediüzzaman şöyle bir rüya görür: Kendisi Ararat Dağı denilen meşhur Ağrı Dağı'nın altındadır. Birden o dağ, dehşetli bir şekilde patlar. Dağ gibi parçaları dünyanın her tarafına dağılır. O dehşetli hal içinde iken merhûme annesi de yanındadır. Korkan annesine “Ana, korkma! Cenâb-ı Hakkın emridir; O Rahîmdir ve Hakîmdir.” diyerek onu teskin etmeye çalışır. Aniden önemli bir zat belirir ve kendisine emredercesine “İcâz-ı Kur'ân'ı beyan et.” der ve Bediüzzaman uyanır.

Bediüzzaman bu rüyayı şöyle tabir eder: Büyük bir infilâk olacak. O infilâk ve inkılâptan sonra, Kur'ân etrafındaki surlar kırılacak. Doğrudan doğruya Kur'ân kendi kendini müdafaa edecek. Ve Kur'ân'a hücum edilecek; icâzı onun çelik bir zırhı olacak. Ve şu icâzın bir nevini şu zamanda izharına, haddimin fevkinde olarak, benim gibi bir adam namzet olacak. Ve namzet olduğumu anladım.³¹

Bediüzzaman bu rüyayı da bir tavzif (görevlendirme) sayar. Rüyadan sonra Kur'ân'ın i'cazını ortaya koymak için altmış ciltlik bir tefsir yazmaya karar verir ve Birinci Dünya Savaşı başlamasına (1914) rağmen bu tefsirini telif etmeye devam eder. İsharatü'l-İcâz fî Mezânni'l-İcâz adlı bu eserin bir kısmını harp devam ederken, hatta savaş hattında yazar. Eserin ilk baskısı 1918 yılında yapılır. Cumhuriyet dönemine geçince de 1927 yılı başından itibaren Risâle-i Nur Külliyyatı'nı kaleme almaya başlar.

5. Rüyada Bir Hitâbe

13 Kasım 1918 günü İtilâf Devletleri'nin İstanbul'u işgal etmesiyle Osmanlı adına Birinci Dünya Savaşı bitmiş sayılır. Ancak problem çözülmemiştir. Bundan sonra çok daha zorlu yeni bir sayfa açılacağı anlaşılmakta-

29. Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 36-37.

30. Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 40-41.

31. Nursî, *Mektubât*, s. 357.

dır. Birinci Dünya Savaşı'nın beşinci yılıdır. Bediüzzaman da İstanbul'da Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiye azasıdır. 1919 yılının Eylül ayında "hakikatli bir rüyâ" olarak nitelediği, daha sonra *Sünühât* adlı eserinde "Rüyâda Bir Hitâbe" başlığı altında yayınladığı (1920) bir rüyâ görür: Birisi gelip kendisine "Mukadderat-ı İslâm için teşekkül eden bir meclis-i muhteşem seni istiyor." der. Bu meclise gider ve "münevver, emsalini dünyada hiç görmediği selef-i salihînden ve içinde her asrın temsilcilerinin bulunduğu bir meclis" görür. Bu meclise girmekten utandığı için önce kapıda durur. Onlardan bir zat "Ey felâket, helâket asrının adamı! Senin de reyin var, fikrini beyan et!" deyince ayakta durup "Sorun cevap vereyim." der. Bunun üzerine Bediüzzaman'a "Bu mağlûbiyetin neticesi ne olacak, galibiyette ne olurdu?", "Neden Şeriat şu medeniyeti reddeder?", "Şeriat-ı Garradaki medeniyet nasıldır?" sorularına büyük bir mütefekkiye yakışacak cevaplar verir. Bediüzzaman'ın cevapları bu meclisin çok hoşuna gider ve onlar hep bir ağızdan "Evet, ümitvar olunuz! Şu istikbal inkılâbı içinde en yüksek gür sada, İslâm'ın sadası olacaktır!" diyerek onu ve gelecek nesli müjdeliler.

Sonra aralarından birisi "Musibet, cinayetin neticesi, mükâfatın mukaddemesidir. Hangi fiiliniz ile kadere fetva verdirdiniz ki, şu musibetle hükmetti. Musibet-i âmme ekseriyetin hatasına terettüb eder. Hazırda mükâfatınız nedir?" diye sorar. Bediüzzaman genel olarak bu sonucun namaz, oruç ve zekât gibi üç önemli İslâmî rûknün ihmal edilmesinden kaynaklandığını açıklar. Sonra birisi "Bir âmir hata ile felakete atmış ise?.." diyerek daha fazla açıklama yapmasını ister. Bediüzzaman da "Musibettede mükâfat ister; ya âmir-i hatadârın hasenâtı verilecektir -o ise hiç hükmünde- veya hazîne-i gayb verecektir. Hazîne-i gaybda böyle işlerdeki mükâfatı ise, derece-i şehâdet ve gaziliktir." diye cevap verir.

Meclis bu açıklamaları güzel karşılar Bediüzzaman da heyecanlanır ve uyanır. Uyandığında kendisini terli, el pençe yatakta oturmuş vaziyette bulur.³²

"Evet, ümitvar olunuz! Şu istikbal inkılâbı içinde en yüksek gür sada, İslâm'ın sadası olacaktır!" sözü onu da ümitlendirmişti. Fakat koca bir savaştan mağlub çıkmıştı. Bu mağlûbiyetten sonra yeni bir galibiyet çok zordu, ama imkânsız değildi. Bunun için çok çalışmak gerekiyordu. Halkı ve idarecileri maddî ve manevî yeni savaşa hazırlamak gerekiyordu. Bu sebeple yine kaleme sarıldı, *Nokta* (1919), *Rumûz* (1919), *Şuaât* (1919), *Sünühât* (1920), *Tulûât* (1920), *İşarât* (1920), *Hakikat Çekirdekleri I-II*, (1920-1921), *Hutuvât-ı Sitte* (1920-1922), *Lemeât* (1921) ve *Mesnevi-i Nûriye* (1922-1923) adlı eserlerini yazdı. Şeyh Said isyanı bahane edilerek 1926 yılı Mart başında Van'dan alınarak mecburî ikamete tabi tutulmak üzere Burdur'a gönderildi. Burada *Nurun İlk Kapısı*'ni telif ederek Risale-i Nur'a bir nevi giriş yaptı. Sürgün hayatı onu yıldırılmamıştı. 1927 Ocak başında önce İsparta'da, sonra Barla'da mecburi ikamete tabi tutuldu ve burada ilk önce *Onuncu Söz*'ü yazmak suretiyle Risale-i Nur'un telifine başladı. Hiç kimseyle irtibat kurmasın diye onu dağlarla Eğirdir Gölü arasındaki bir köyde münzevî bir hayat yaşamaya mecbur kılmışlardı. Fakat o eserleriyle dağları, tepeleri, gölleri, denizleri ve okyanusları aşmış Risâle-i Nur hakikatlerini her yere ulaştırdı. Çünkü kendisini görevli hissediyordu. Dağlar ve denizler onun için bir engel teşkil etmemeliydi. Dağlar ne kadar yüksek de

Bediüzzaman'ın cevapları bu meclisin çok hoşuna gider ve onlar hep bir ağızdan "Evet, ümitvar olunuz! Şu istikbal inkılâbı içinde en yüksek gür sada, İslâm'ın sadası olacaktır!" diyerek onu ve gelecek nesli müjdeliler.

32. Nursî, *Tarihçe-i Hayat*, s. 205, *Sünühât*, s. 55.

Bediüzzaman'ın
hayatında
rüyaların
büyük bir önemi
vardır. "Rüyada
Bir Hitâbe"
makalesinde
anlattığı rüyayı
diğer rüyalarla
birlikte ele
aldığımızda
onun çoğu kez
rüyalarını "İlâhî
bir tavzif" aracı
olarak gördüğünü
anlamakta zorluk
çekmeyiz.

olsa yol onun üzerinden geçerci. Denizler ne kadar aşkın da olsa onu aşmak için bir vasıta bulunabilirdi.

Sonuç

Rüyaların bir kısmı Kur'an-ı Kerim'de "adgâsü ahlâm" tabir edilen karma karışık tabire değmeyen nefsanî ve şeytanî rüyalar cinsinden olmakla birlikte, bir kısmı da Rahmânî veya rüya-yı sâdika denilen dünyevî veya uhrevî gerçeklere işaret eden rüyalar. Sadık rüyaların bir kısmı Hz. Peygamber'in naşını alıp Avrupa'ya götürmek isteyen kişilerin aynen Sultan Nureddin Zengî'yi gösterilmesi gibi sabah aydınlığı gibi apaçık, bazıları da Mısır kralına gösterilen yedi cılız ineğin yedi semiz ineği yemesi örneğinde olduğu gibi o günün hiçbir rüya tabircisinin çözemeyeceği kadar kapalı ve perdeli olur. Böylesi rüyaları ancak Hz. Yusuf gibi Allah'ın vahyine mazhar olan bir zat çözebilir.

Çoğu rüyaların "adgâsü ahlâm" cinsinden olması, sadık rüyalardan da çoğunun kapalı olması sebebiyle Akaid ilminde bunlar delil olarak kabul edilmemiştir. Bununla birlikte hiç kimse bazı rüyalarda önemli gerçeklerin gizli olduğunu reddetmemiştir. Sadık rüyaların bir kısmında da açık bir tavzif vardır. Hz. İbrahim'e (as), İsmail'i (as) kurban etmesi rüya şeklinde emredildiği gibi, Nureddin Zengî'ye de Hz. Peygamber'i koruma emri rüya yoluyla verilmiş olmaktadır.

Esasen sadık rüya, hiss-i kablelvukuun yani altıncı hissin fazlaca gelişmiş şeklinden ibarettir. İnsan bu manevî duygu vasıtasıyla Rabbi ile irtibata geçer ve ondan bazı ikaz, ihtar, emir ve tavzifleri alır.

Bediüzzaman'ın hayatında rüyaların büyük bir önemi vardır. "Rüyada Bir Hitâbe" makalesinde anlattığı rüyayı diğer rüyalarla birlikte ele aldığımızda onun çoğu kez rüyalarını "İlâhî bir tavzif" aracı olarak gördüğünü anlamakta zorluk çekmeyiz.



Abstract

Majority of dreams have sensual and evil content which are considered as "adgâsü ahlâm" in the Quran. These dreams have no interpretation, as they are results of illness and imagination. True dreams point to some facts overtly or covertly. But in general people can not interpret their dreams. Dreams are sometimes so ambiguous that they can only be interpreted by a person similar to Hadrat Yusuf.

Bediuzzaman has seen many true dreams some of which are clear, while the others are covert. He could understand and interpret even his covert dreams. He considered many of the dreams as admonitions, warnings and assignment by Allah for himself and arranged his life accordingly. He also accepts the dream he relates in the essay "An Address in Dream" as "a divine assignment."

Key Words

Dream, True dream, a sense of premonition, an address in dream, assignment in dream, inspiration